

Med kroppen som resonans

Dansegudstjeneste i Alsønderup kirke

Sognepræst og danseleder Anja Worsøe Reiff

Lette trin på tunge fliser

I Wells står en af de smukkeste katedraler i England. På en gang imponerende bombastisk og dog poetisk og let. Det bankende hjerte under de høje hvælvinger har gennem århundreder fået sin rytme fra gudstjeneste, bøn og vidunderlig musik. Alt herinde emmer af historie og tradition; kirketjenere bærer dybrøde, kjolelignende uniformer og ligner noget fra en svunden tid, mens de udfører deres daglige pligter.

På dette traditionsrige sted sker det nogle gange om året, at de kjoleklædte kirketjenere fjerner de over 300 stole fra katedralens gulv og gør plads til cirkeldans. I januar 2018 var jeg så heldig at deltage i en af disse dansede andagter under ledelse af den engelske danseleder Judy King. Vi var 30 mennesker, der op til andagten havde øvet dansene, og nu samledes vi i en cirkel på katedralens gamle stengulv. Ledsaget af ord fra Frans af Assisis *Solsang* og klassisk musik blev den gamle katedral i den næste time fyldt med dans. Fra rolige og meditative til energiske og hvirvlende danse, alle i cirkel.

Mens dansen stod på, var katedralen åben og mange kom forbi. Turister på sightseeing, andagtsøgende. At blive mødt af dans var måske ikke lige, hvad de havde forventet, men reaktionen var positiv. Mange satte sig og betragtede dansen. Nogle sad i kort tid, andre blev siddende længe, til dansen sluttede.

I den 800 år gamle katedral fjerner man stolene og skaber plads til dansen. Det er både glædeligt og nyt. Der er ingen tvivl om, at vi både nationalt og internationalt befinder os i en brydningstid, hvor kirken i højere grad åbner sig for nye gudstjenesteformer, også dem der involverer kroppen.

Hidtil har kroppen ikke skullet meget andet end at bære hovedet hen i kirken og så ellers forholde sig i ro, mens man lyttede til præstens prædiken. Men både forskning og filosofi har gjort det klart, at krop og sanser spiller en særdeles væsentlig rolle i den menneskelige erkendelsesproces, og mange mennesker i det kirkelige miljø arbejder i disse år med, hvordan vi kan give kroppen en større plads i kirkens liv. Nogle har bevidst arbejdet med kroppen i gudstjenesten i en del år efterhånden men det er først inden for de seneste år, at det er blevet almindeligt. Hvordan kan man inddrage kroppen i en liturgisk sammenhæng, og kan det overhovedet lade sig gøre at skabe et gudstjenesterum med plads til både krop og sjæl?

Dansegudstjenesterne tilbyder et sådant gudstjenesterum. Her kan man, fuldkommen som ved enhver anden gudstjeneste, fordybe sig i evangeliets ord, forskellen er blot, at fordybelsen ikke kun går gennem det talte eller sunge ord, men også gennem kroppens bevægelser. Dansen fungerer som en bro, der forbinder krop og sjæl og beforder erkendelser, der med kroppen som klangbund får en særlig dybde.

I 2005 var jeg omkring halvvejs i teologistudiet, og det var med en vis portion intellektuel skepsis at jeg gik til Dyssegårdskirkens arrangement *Kroppens bøn i kirkens rum* med undertitlen *Vi danser med hele kroppen, for at være sikre på, at vi beder med hele sjælen*. Aftenens leder var diakon Helle Lerke. Min skepsis blev dog hurtigt overvundet. Danselederen indførte os i dansene med ro og dygtighed. Alle danse foregik i cirkel, bevægelserne var enkle og blev gentaget gennem hele dansen. Overraskende nok oplevede jeg, at disse tilsyneladende ubetydelige bevægelser i dansens cirkel hurtigt blev fyldt med betydning. Gennem dansens bevægelser kom jeg i kontakt med livstemaer og følelser på en mere umiddelbar måde end gennem ord og intellekt. På trods af, at cirklen bestod af fremmede mennesker, formidlede dansen hurtigt et stærkt fællesskab, der på overraskende vis strakte sig videre ud og dybere ned end noget, jeg havde oplevet tidligere.

Sideløbende med teologistudiet begyndte jeg nu at opsøge kurser og workshops i cirkeldans og dansede med dygtige danseledere i Danmark og i udlandet. *Misa Criolla* og *The Hymn of Christ* med Maria Gabriele Wosien, *Bachs juleoratorium* med Susanne Bartholomai samt *The Creation* og Frans af Assisis *Solsang* med Judy King. For slet ikke at tale om en årligt tilbagevendende workshop med den tyske franciskanermunk Bruder Tschortsch. Derudover tog jeg i Sverige en kursusbaseret uddannelse som leder i cirkeldans. At dansen havde noget at bidrage med i forhold til kirkens liv stod klart for mig, men hvordan og hvorfor var endnu ikke klart. Men med faget Praktisk teologi opstod muligheden for at lade dansen som praksis møde teorien, og jeg kunne begynde et teologisk arbejde med dansen. Undersøge og finde sprog for, hvad cirkeldansen kan bidrage med i en kristen, liturgisk sammenhæng.

De første erfaringer

Som nyansat præst var det naturligvis et stort ønske for mig at bruge dansen i mit virke. Med idealistisk gåpåmod tilsatte jeg dans til alt fra konfirmandundervisningen til sognearrangementer, og endda til enkelte former for gudstjenester. Ved en aftengudstjeneste fik menigheden mulighed for at danse en meget enkel dans til salmen *Fred hviler over land og by* (DDS 778). Kirken var oplyst af stearinlys, og hver deltager skulle have et lille lys i hænderne. Men så snart jeg nævnte ordet *dans* var det, som om de 10-15 tilstedeværende stivnede, og havde det ikke været for 5 modige konfirmandpiger, var der ikke blevet danset den aften. Oplevelser som denne lærte mig hurtigt, at for de fleste mennesker er det at danse noget af det mest skrækindjagende, de kan forestille sig. En uventet opfordring til dans, hvor enkel denne end måtte være, kan ramme en dyb modvilje. Det er ikke en modvilje mod, at præsten og konfirmanderne danser. Det er heller ikke en moralsk anfægtelse. De fleste beskriver dansen med ord som ”spændende”, ”nyskabende” og ”anderledes” – så længe de altså ikke skal danse selv, men kan få lov til at være tilskuere.

Men når dansen på denne måde blev brugt som et lejlighedsvist krydderi, så blev den ikke rigtig til andet end lidt ekstra flødeskum på kirkelivet: et anderledes indslag ved pinsens friluftsgudstjeneste, lidt sjov for konfirmanderne eller underholdning ved høstfesten. Efter en årrække stod det mig derfor klart, at hvis dansen i højere grad skulle udfolde sine kvaliteter som bærer af religiøse erfaringer, så var det nødvendigt, at den fik sin egen plads. Et liturgisk rum tilrettelagt på dansens præmisser helt uden tilskuere og kun med deltagere.

Cirkeldansen har nemlig et iboende liturgisk potentiale, på sin vis er den allerede et ritual, uafhængigt af, hvad vi kalder den. Dette blev tydeligt for mig, da jeg i 2015 samarbejdede med de folkekirkelige skoletjenester øst for Storebælt om materialet Kan man forstå med kroppen. (2015). Her lod man lærere og elever bruge bevægelser fra både kreativdans og cirkeldans i forbindelse med undervisning i kristne grundbegreber. På et kursus i de tilhørende cirkeldanse udtrykte en lærer noget ganske tankevækkende. Han var simpelthen i tvivl om, hvorvidt cirkeldansen kunne bruges som et didaktisk redskab i folkeskolens kristendomsundervisning. Hans oplevelse var, at dansen uundgåeligt skabte en forkyndende situation. Kombinationen af et kristent tema og cirkeldans var, efter hans mening, ikke egnet til at skabe en neutral undervisningssituation. I stedet blev der skabt en form for ritual, hvilket jo ikke var hensigten.

At læreren fik oplevelsen af sig selv som en slags modvillig liturg, er måske slet ikke så underligt. For selv om cirkeldans måske ikke hører til blandt den moderne dansers foretrukne kulturelle udtryksformer, så har den dog spillet en meget væsentlig rolle for mennesker gennem historien. En rolle, der strækker sig meget langt tilbage, gennem årtusinder og helt til den ældste stenalder. Ifølge danseforskere er cirkeldansen den ældste, eksisterende danseform (Sachs 1963, 208), og det var formentlig ved hjælp af cirkeldansen, at nogle af menneskehedens første ritualer blev til.

Dansen organiserer verden

For stenaldermennesket har verden været fyldt med uforudsigelige kræfter, der når som helst kunne bringe såvel liv som ødelæggelse i både naturen og i menneskelivet. Uden videnskaben til at give forklaringer og strukturer har det, som vi i dag vil kalde for kunstarter, såsom dans, musik, malerkunst, fortælling og drama, været håndgribelige veje til at forstå og til dels kontrollere verdens uhåndgribelige kræfter. I dansen kunne vore forfædre med kroppens bevægelser give kræfterne en abstrakt repræsentation, et synligt udtryk, der kunne bidrage til at organisere og strukturere en stor og overvældende verden.

Hvor de fleste kunstarter benytter sig af redskaber er dansen særlig, idet dens udtryk først og fremmest skabes gennem kroppen. Den dansende er sit eget redskab og kommer gennem kroppens bevægelser i en tilstand, der kan beskrives som flow. Mihaly Csikszentmihalyi, der er ophavsmand til teorien om flow, kalder den for en teori om menneskets optimaloplevelser. Tilstanden er karakteriseret ved, at gennem selvforglemmelsen oplever mennesket sig selv som en del af noget større. (Larsen 2004, 2-5). Den dansende er til stede i verden, men perspektivet på verden er forandret, forklaret. Handling og opmærksomhed går op i en højere enhed, der er ingen dualisme mellem opgaven og personen, der udfører den. I selvforglemmelsen er der en høj kinæstetisk og mental bevidsthed, men også et socialt element, som Csikszentmihalyi beskriver som ”intuitioner af enhed, solidaritet, fylde og accept”. Flow er en oplevelse af mestring af situationen, en oplevelse, der bliver siddende i mennesket også når flowoplevelsen er slut. (Turner 1982, 56-58).

For urmennesket er cirklen stedet, hvor dette skift af bevidsthed sættes i scene. Cirkelns form lukker verden ude, og samtidig indkredser den et fællesskab, der ikke brydes, før cirklen åbnes igen. Den er på én gang ekskluderende og inkluderende og markerer en adskillelse mellem verden udenfor og det hellige. Cirklen kan udmærket være et af menneskets første, hellige rum. Dengang som nu er det hellige rum stedet, hvor mennesket organiserer og strukturerer de kræfter, der brydes i naturen og i

menneskelivet; fra liv til død og alt derimellem. Det hele bringes ind i cirkelns område og bearbejdes der, og ud af det rum, som den forhistoriske cirkeldans skaber, vokser kimen til nogle af vores første tanker om menneskelivet og det hellige (Copeland & Cohen 1983, 36-39).

På trods af at danse gudstjenesten er en ny gudstjenesteform i vores sammenhæng, er det min opfattelse, at den ligger dybt i det menneskelige DNA. Det er tydeligt, at selv efter tusinder og atter tusinder af år kan det at danse i en cirkel vække en form for genkendelse og tilfredsstillende en dyb længsel i det moderne menneske. Hvis cirkeldansen har været en af menneskets primale gudstjenesteformer, forklarer det, hvorfor den umiddelbart opfattes som et ritual – om vi vil det eller ej. Blandt andet derfor er cirkeldansen interessant i en liturgisk sammenhæng.

Hvor ordene slipper op, tager dansen over

Hvis cirkeldansen rammer en længsel i det moderne menneske, så er det som oftest en længsel, der er ganske ubevidst. Mennesker, der deltager i danse gudstjeneste for første gang, kan give udtryk for, at de her har fundet en gudstjenesteform, de ikke vidste, de trængte til.

Dog er det langt fra alle, der længes efter at danse. Når man fortæller, at det så sent som i 1700-tallet stadig var praksis på det teologiske fakultet, at dekanen og professorerne ved overrækkelsen af en doktorgrad, udførte en cirkeldans rundt om modtageren (Van der Leeuw 1963, 32), så vil jeg tro, at mange teologer trækker på smilebåndet og samtidig aner et strejf af lettelse over ikke at være blevet udsat for noget tilsvarende. Med fare for at generalisere tror jeg ikke, danske præster bruger mange timer i danseskoene. Det er ikke sådan, vi arbejder. I stedet arbejder vi med ord. Ordene er vores redskaber, vores allierede. Med dem italesætter vi søndag efter søndag livets store spørgsmål, og hvad kristendommen har at sige til dem. Indimellem kæmper vi med ordene, når de skal sige det, der slet ikke kan siges. Opstandelsen er et godt eksempel. Lige så central opstandelsen er i kristendommen, lige så vanskeligt er det at sætte ord på den. Hvor finder man de ord, der yder retfærdighed til emnets storhed og kompleksitet?

Det er interessant at opleve, hvad dansen har at tilbyde, lige præcis dér, hvor ordene slipper op. For lige så svært, som det kan være at prædike opstandelsen, lige så legende let kan det være at danse den. Den lader sig måske hellere danse end forklare. Jeg har efterhånden danset påskens begivenheder med rigtig mange mennesker. Fra år til år er danse skiftet ud og nye kommet til, men særligt én dans har bidt sig fast. Dansen hedder *Let there be light* og stammer fra Nanni Klokes dansecyklus *The Creation*, der med 15 danse til klassiske musikstykker, tematiserer skabelsesberetningen fra 1Mos 1. Dansen beskriver overgangen fra mørke til lys, og ved påskens danse gudstjeneste bruger jeg den til at tematisere opstandelsen:

Komponisten Griegs kendte stykke *I Dovregubbens hal* starter så stille, at man næsten ikke kan høre den. Man må være meget opmærksom og lytte intenst. Lyden begynder i det dybe, som en fjern rumlen. Fødderne finder takten og bevæger sig prøvende, nærmest listende henover gulvet. En-to, en-to-tre og rundt. Danserne er placeret rundt om på gulvet, går mellem hinanden, kroppene er foroverbøjede og hænderne bevæger sig søgende i luften, som gik man i mørke. Som tempoet i musikken stiger, bliver trinnene lettere, hurtigere. Takten er den samme; en-to, en-to-tre og rundt. Musikken stiger i styrke og i tempo og trækker danserne med op i intensitet og i fart. Der er nærmest en musikalsk centrifugalkraft, som trækker danserne mod midten, ind i en cirkel, mens

tempoet stiger. En-to, en-to-tre og rundt, skal man nå det, må de prøvende trin blive mere modige, lette, blive til små spring. Kroppene har efterhånden rettet sig ud fra den foroverbøjede stilling, danserne ser ikke mere ned i jorden, men op på rummet og hinanden. I fart ser man glimt af koncentrerede, glade ansigter. I cirklen opbygges en spænding, der stiger med crescendoet i musikken. En næsten vanvittig, men dog rytmisk strøm af lyd, der driver os frem i cirklen; en-to, en-to-tre og rundt. Fødderne kan næsten ikke følge med at nå trinnene bare sådan nogenlunde kræver fuld opmærksomhed og lykkes sjældent. Der, i den skærpede bevidsthed findes ikke andet end musikken, rytmen, fødderne. Man er sammen med de andre, i fart, i rytme, fælles om en voksende, energi og glæde. BANG! Musikken ender med et brag – eller fem, for at være præcis. Hvert brag giver en reaktion i kroppen; den ene arm ryger op, så den anden arm. Benene følger armene, ud til siden i bredstående stilling. Da det femte og mest øredøvende brag kommer, er det musikkens eksplosive kraft, der løfter kroppen i et hop. Så lander man. I cirklen, armene er oppe, fødderne er bredstående. Hver danser former et X. Et kors sat i bevægelse. Man kigger rundt på hinanden. Forpustede. Leende. Smilende. Livet og pulsen suser rundt i kroppen.

Ja, det mærkes tydeligt! Det var mørkt, men nu er lyset brudt igennem. Døden tabte. Livet vandt.

Ordene ”Hvorfor leder I efter den levende blandt de døde? Han er ikke her, han er opstanden” (Luk 24,5b) får efter dansen et forståelsesrum med dyb resonans. Yderligere forklaring er ikke nødvendig, om det er konfirmander, præster eller pensionister, hver eneste gang sker det betagende, at i de dirrende sekunder, hvor dansen netop er slut, står hver enkelt danser med sin levende, ordløse, kropslige erfaring af opstandelsen som realitet i verden. Det er ikke sikkert, at dansen gør os bedre til at forklare opstandelsen. Men når man med krop og sanser har været fuldt til stede i dansens forskellige stadier, fra tyst og indadvendt mørke til eksplosionen af lys og liv, så svinder behovet for en sproglig forklaring. Selvfølgelig giver dansen ikke en udtømmende erfaring af opstandelsen, det er klart. Men pulsen, glæden og energien løfter en lille flig til forklaring uden ord.

Med dansegudstjenesterne skabes et liturgisk rum, der bevidst inddrager kroppens ordløse erfaringslag. Dette erfaringslag bliver jorden, som evangeliet kan spire i. Et liturgisk rum, hvor ord og bevægelse har mulighed for at arbejde sammen, gensidigt befordrende. For dansegudstjenesterne er naturligvis ikke ordløse. Dansen skal tolkes og have retning, og den retning får den af evangeliet, som altid læses højt, både før øvningen og som begyndelse på gudstjenesten. Derudover synges salmer, nye såvel som gamle. Dansene knyttes til evangeliet med ganske få sætninger, sådan at der til hver eneste dans anvises en retning, rent tematisk. En åbning, man kan gå ind ad og udforske. Kunsten er at finde balancen mellem det, der åbner, og det, der samler. Vi er sammen om evangeliet og om dansen, men hvordan ord og bevægelse går sammen og bærer frugt i det enkelte menneske er åbent og frit.

Ved dansegudstjenesterne kommer en blanding af mennesker med en dyb forankring i kristendom, og mere løst tilknyttede, åndeligt søgende mennesker. Formen taler til længslen efter meningsfyldte fællesskaber. Det at gøre noget sammen, som på samme tid kan være sjovt og alvorligt. Noget mere end at spise og snakke. Noget, der giver en pause fra medier og visuelle indtryk. At danse i cirkel er et stærkt og støttende fællesskab. Det viser sig helt konkret; tager man et skridt den gale vej hjælper cirklen en tilbage på sporet. Er man for hurtig eller for langsom viser det sig, så snart man træder nogen i hælene eller sækker bagud. Man bliver båret og bærer selv, idet man helt umiddelbart og spontant sanser med hele kroppen og mærker hinandens bevægelser. En ordløs hensyntagen og given plads til den anden, samtidig med at man indgår i en kollektiv væren.

At danse en gudstjeneste

I Alsønderup sogn fejrer vi dansegudstjeneste første onsdag hver eller hver anden måned kl. 18-20.15. Organist og sanger får oplæg til musikken i god tid, og vi sætter en time af til at øve tempo og pudse detaljer af søndagen inden. Gudstjenesterne annonceres i kirkebladet, på hjemmesiden og i lokale aviser. Dansegudstjenesternes temaer er fastlagt og følger kirkeåret og årstiderne. Eksempelvis *Påske og nye begyndelser, Faste og afkald, Advent og forventning*.

Planen for aftenen ligger fast og følges nøje. Vi øver fra 18-19.00. Spiser fra 19-19.25 og fejrer gudstjeneste fra 19.30-20.15. Hos os er hele personalet involveret; kirketjener, organist, sanger og præst. Præsten fungerer både som præst og danseleder. Påklædningen er en enkel præstebukse og bukser eller nederdel. Såfremt præsten ikke selv kan være danseleder, kan denne funktion varetages af en anden person fra personalegruppen, eller man kan kontakte en ekstern danseleder. Med en enkel googlesøgning på cirkeldans kan man finde frem til kirkevante danseledere, der hellere end gerne samarbejder om dansegudstjenester.

Dansene øves i et menighedslokale. Gulvet er ryddet, og i midten af cirklen står et enkelt, kraftigt lys, fx et alterlys eller andet bloklys. Dels er det nødvendigt med et midtpunkt for at kunne holde cirklen på plads under dansen. Dels er lyset et enkelt symbol på Guds nærvær. Vores dans kredser ikke bare om sig selv, men har Gud som centrum. Når vi øver, er musikken elektronisk, downloadet eller CD. Men har man mulighed for at øve med levende musik, er det naturligvis fint. Vi danser seks enkle cirkeldanse, der veksler efter temaet. Nadverdansen er dog altid den samme, og der er nadver ved alle dansegudstjenester. Det er godt at tilstræbe at mindst en eller to af dansene er gengangere, så det hele ikke er nyt.

Gudstjenesten begynder ofte med en meget enkel processionsdans, med hvilken deltagerne bevæger sig ind i kirken fra våbenhuset. Denne dans indleder også øvningen og er så enkel, at den ikke behøver yderligere introduktion. Danselederen stiller sig blot i cirklen sammen med deltagerne, musikken begynder og dansen starter. Det giver en særlig ro at begynde uden ord.

Efter første dans tager vi en kort præsentationsrunde, stående i cirklen. Herefter fortæller præsten kort om aftenens tema og læser evangeliet, inden danselederen tager fat på at lære deltagerne de fem danse. Danselederen har fokus på det kropslige arbejde og der gives blot små hints om, hvad dansen repræsenterer inden for dagens tema.

Når vi har danset en time, spiser vi et enkelt måltid. Ofte en suppe med brød og ost, derefter kaffe, te, frugt og en småkage. Maden er gratis, hvilket giver en stemning af taknemmelighed og glæde og er befordrende for fællesskabet. Det er naturligvis vigtigt, at præst og danseleder er med ved måltidet og samtalen om bordet. Ligeledes kan praktiske informationer vedrørende gudstjenesten gives under måltidet: at første dans er en processionsdans, og vi derfor starter ved indgangen og sammen bevæger os op i koret. At vi fejrer nadver, men deltagelse i nadveren er naturligvis frivillig. At vi læser evangeliet i fællesskab, en lille bid hver.

Rumskiftet fra øvesituation til gudstjeneste er vigtigt. Skiftet fra menighedslokale til kirkerum gør det lettere for deltagerne at træde ind i gudstjenestens mere højtidelige stemning. Rumskiftet

mindsker småsnakken og fjollede kommentarerer, der udspringer af forlegenhed, og beforder i stedet ro og nærvær.

I kirken gør musikerne sig klar. Nogle klassiske stykker spilles på orgel, men alle sange og salmer spilles på klaver i koret, så musikken er tæt på de dansende. Vores danseplads er i koret, og her er opstillet en smuk dansemidte. Den fungerer som alter, vores centrum, og skal gerne være en fryd for øjet. Vi lægger en bund af silke i en af de liturgiske farver og oven på en enkel glasopsats med plads til lys, vand og blomster. Med al den mulighed for variation, som naturen giver, fra det allermest enkle til det overdådige og farvestrålende. Dansemidten er et hvilested for øjet under hele gudstjenesten og ved at lægge omhu i den kan man understøtte temaet og skabe stor glæde hos deltagerne. Der er også tændt lys på det almindelige alter.

Gudstjenesten begynder med bedeslag inden første dans. Efter den indledede processionsdans, dannes en cirkel i koret. Her læser vi den indledende bøn, som gerne er i et enkelt uhøjtideligt sprog og anslår temaet. Et eksempel på en bøn til advent:

Gud, jeg husker
barnets tindrende forventning,
som bobler og hopper
og brænder i brystet.
Jeg beder dig:
Lad mig finde den barnlige forventning frem igen
som en glemt æske med højtelsket julepynt.
Lad mig rette al min forventning mod dig
og tro på, at du kommer.
og at mit livs øde sletter
skal blomstre som en rosengård. Amen!

Under gudstjenesten indledes hver dans af præsten. Indledningen er kort, 3-4 sætninger, så ordene ikke fylder for meget. Herefter giver danselederen en ganske kort påmindelse om trinnene, inden dansen starter. Fjerde dans er den faste nadverdans og indledes med nogle ord, der ud fra dagens tekst peger hen mod nadveren. Efter dansen tager præsten brødet, som er et rigtigt brød, der har ligget på det almindelige alter. Siger indstiftelsesordene og slutter med ordene ”Dette er Jesu Kristi legeme”. Derefter rækkes brødet til kirketjeneren, der er en del af dansecirklen. Herefter siges indstiftelsesordene over kalken og der sluttes med ordene ”Dette er Jesu Kristi blod”. Kirketjeneren brækker et stykke af brødet inden det gives videre, hver brækker af til sig selv og præsten går efter med kalken. Under uddelingen er der ikke musik, man kan høre hver gang brødet brydes og at der tygges. Det mærkes, at vi rent faktisk spiser. Efter uddelingen slår præsten kors med kalken og

siger: ”Jesus Kristus har nu givet dig liv af sit liv. Fred være med dig.” Så spiller organisten stille, meditativ musik i ca. to minutter, mens deltagerne står i en tæt cirkel og vugger ganske langsomt fra side til side. Efter endnu en dans slutter gudstjenesten med den aronitiske velsignelse og et fælles fadervor. Vi forlader kirken uden at tale, i våbenhuset kan snakken begynde igen. Her ligger også en flyer med bønnen fra aftenens gudstjeneste, samt dato og tema for næste danse gudstjeneste.

Dans på tværs af stilheden

En universitetsprofessor sagde engang til mig: ”Det lyder meget spændende, men jeg har svært ved at forestille mig det i den danske folkekirke”. Skal man tale om dans i forhold til kirken og teologien, kommer man ikke uden om, at kirkens forhold til dansen gennem historien har været anderledes end dens forhold til andre kunstarter; musik, arkitektur, retorik og drama. Ser man på den danske folkekirke i dag, er det ganske rammende at sige: ”Kirken taler, synger, maler og bygger, men den danser ikke” (Van der Leeuw 1963, 36).

Da jeg sammen med Judy King holdt et kursus i liturgisk dans på FUV, fik vi besøg af en journalist fra Kristeligt Dagblad. Vi arbejdede med den føromtalt dansecyklus *The Creation* og var kommet til femte dag. Bachs koncert for tre klaverer i d-mol flød ud af højttalerne, mens deltagerne med energi fordybede sig i Nanni Klokes forrygende dans *Dolphin*. Næste dag kunne vi i avisen læse, at vi havde lavet en dans, der ”lignede svømmebevægelser” (Lyng 2018). Det gjorde den måske, set udefra, men indefra var oplevelsen en ganske anden. Historien understreger en vigtig pointe, der måske er en af årsagerne til, at kirken har det svært med dansen: musik eller malerkunst kan nydes som tilskuere, men dansen kræver deltagelse, hvis den skal forstås. Det uforståelige er let at afvise.

En anden automatisk forklaring på kirkens afstand til dansen har længe været, at dansen skulle være syndig, eftersom den er uløseligt knyttet til kroppen. En tanke, Martin Luther klart afviser i sin kirkepostil om brylluppet i Kana (Joh 2,1-11), hvor han siger: ”Troen og kærligheden kan man ikke sidde eller danse væk, hvis blot du opfører dig anstændig og det sker med måde. De små børn danse jo uden synd. Gør du det samme og bliv et barn, så skader dansen dig ikke. Hvis dansen i sig selv var synd, måtte man jo ikke tillade børnene det.” (Andersen 2018, 27-28). Men selv om vi i over 400 år har haft Luthers velsignelse til at danse uden synd, så har kirken endnu ikke helt taget dansen til sig.

Efterhånden møder man sjældent decideret modstand, men oftere en anspændt forlegenhed. Tavshed, der fx viser sig, når man fortæller menighedsrådet om et kommende arrangement med dans, og ingen siger noget. Eller når ingen overvejer at spørge til den seneste danse gudstjeneste, mens der er stor interesse for spaghettigudstjenester eller det sidste foredrag. For af en eller anden grund er de lettere at tale om. Da jeg i 2017 holdt et gruppeinterview med engelske og svenske præster og diakoner om deres arbejde med cirkeldans, blev jeg overrasket over, hvor meget de havde at sige om denne tavshed. Cirkeldansen har været i Svenska Kyrkan i over 25 år, og dog fortalte svenske kollegaer, hvordan deres årelange pionerarbejde med dans blev karakteriseret som perifert eller alternativt og slet ingen opmærksomhed fik fra ledelse og kollegaer. Men hvorfor kan det være så svært at tale om dans i kirken?

For det første har den moderne vesteuropæer overordnet set vanskeligt ved at forholde sig til dans som et fælles, kulturelt udtryk. Vi er af den opfattelse, at dans udføres af professionelle på en scene, mens vi almindelige mennesker ikke kan være andet end tilskuere. Kaster vi os selv ud i dans, sker

det til fester eller på diskoteker, hvor pardansen har skubbet stort set alle andre former for dans til side. Dansen er ofte et prælude til romantiske forhold, hvormed det erotiske har gjort krav på dansen og slået fast, at dans og kirke ikke hører sammen (Van der Leeuw 1963, 13).

Derudover har kirken gennem tiden sat dansen i bås med grupper og kulturer, som man ønskede at distancere sig fra. Fra skuespillere til epikuræere, hedninger og ateister (Van der Leeuw 1963, 52). Denne tendens uddyber Laura Hellstein i sin ph.d.-afhandling *Dancing through the bone and marrow of theology* (Hellstein 2019). Her undersøger hun blandt andet den vestlige, kristne kirkes ambivalente forhold til dans. For på den ene side viser kilder, at dansen har spillet en rolle op gennem den kristne kirkes historie, men på den anden side er det tydeligt, i såvel fortid som nutid, at kirkens forhold til dans aldrig har været uproblematisk. Hellstein arbejder ud fra den tese, at når dans i langt højere grad end andre kunstarter anses som problematisk, bundet det i en kulturopfattelse med rødder i kolonitiden. De europæiske kolonimagter måtte nødvendigvis skabe en fortælling om kolonilandenens kultur som laverestående end den vesteuropæiske. Og i den forbindelse blev dans som religiøs praksis ensbetydende med primitiv kultur. Hellstein mener, at reminiscenser af kolonitidens kulturopfattelse stadig sidder ubevidst i mange vesteuropæere og er en del af forklaringen på, at tanken om dans i kirken kan være vanskelig at forholde sig til. Uden at kunne forklare hvorfor, har mange en instinktiv fornemmelse af, at civiliserede mennesker ikke danser i kirken.

Krop, dans og tro

Men man kan få lyst til at spørge, hvad der egentlig kendetegner den kropsoptagelse, som vores civiliserede kultur har affødt? Den krop, der efterhånden har fået en stor plads, er en krop, der ikke bare er kontrolleret i adfærd, men også i udseende. En krop, der skal spændes ind i et muskelkorset erhvervet gennem timer i fitness centret og løbeskoene. Når det ikke er muligt at få kroppen til at makke ret, må plastikkirurgien og skønhedseksperterne, ja endda medicinalindustrien træde til. Med silicone, botox, spraytan og steroider bliver kroppen kontrolleret til umenneskelighed. Ung, smuk og stærk, en åndløs stereotyp. Er det et civiliseret kropsbillede? Kan vi som kirke tilbyde et alternativ?

Jeg tror at kirken med cirkeldansen kan tilbyde en praksis, der, i kraft af handlingen og uden alt for mange ord, formidler et alternativ. En kropsoptagelse, hvor kroppen ikke skal vurderes på sit udseende eller sin styrke. Men hvor enhver krop har sin berettigelse i kraft af dens iboende evne til at skabe forbindelse, til andre mennesker og til det hellige. Kroppen er et under, ikke fordi den er ung, smuk eller stærk, men fordi den er mødestedet for Gud og menneske. Fordi den er inkarnationens plads, det sted hvor Gud forbinder sig med sin skabning. Inkarnationen fik sit fuldendte menneskelige udtryk i Jesus Kristus, men finder sted hvert eneste øjeblik, Gud forbinder sig med alt levende. Når vi danser får vi lov til at mærke hvilken enorm kærlighedshandling inkarnationen er: Gud giver sig selv til sin skabning, jeg lille menneske og min almindelige krop bliver skænket et værd, der er lysår fra det, jeg kan tilkæmpe mig i fitnesscentret. Når jeg ser mig om i cirklen og forstår, at det samme finder sted i hver eneste dansende krop, bliver det en dybfølt erfaring af taknemmelighed, ydmyghed og brusende glæde.

Min krop er med inkarnationen skænket et værd, der aldrig kan defineres overfladisk og det burde ikke komme bag på os som kristne. Centrum for kristendommen er inkarnationen. Gud fik en krop og kom menneskeheden i møde i kraft af den. Men kroppen er ikke kun inkarnationens festsal, den er også lidelsens sted. Gud gik iblandt os og tog lidelsen og døden på sig, inden han genopstod. Det er et velkendt faktum, at med kroppen følger også lidelse. Vi vil naturligvis helst undgå smerten og ser den i vid udstrækning som en fejl, der skal korrigeres. Men det lader sig ikke gøre, kroppen er kilde også til lidelse, med tiden ældes den, og hvor meget vi end kæmper imod, bliver vi en dag syge, og til sidst dør vi. Alt dette erfarer vi gennem vores krop. Den krop, som i høj grad bliver tydelig, når helt almindelige mennesker danser.

Når vi ikke ønsker at træde ind i dansen, er det måske fordi vi har modvilje mod at blive konfronteret med den smertefulde krop. Modvilje mod at se lidelsen i øjnene. For mange af os er det en grænseoverskridende tanke at træde ind i en danse-cirkel og samtidig tillade sig selv at være, hvad man er: Et uperfekt menneske. Men vover man det, kan man opleve, at den virkelige dans begynder lige præcis dér, i det mangelfulde. Der hvor man danser med sin krops begrænsninger, der danser man med livet, som det nu engang er. Gudstjenesten bliver et sted for accept af det fragmenterede liv som et grundvilkår. Dansen kan ikke ændre grundvilkåret, men når det bringes med ind i cirkelns rum, sker der noget med vores opfattelse af vilkåret, vi lever under. Nu og her forsones jeg med det mysterium, at lidelsen og døden går forud for opstandelsen. Gud har rakt mig forsoningen, men nu kan jeg gribe den som en virkelighed. Simpelthen fordi jeg danser, ikke bare på trods af, men i accept af det mangelfulde.

Jeg er elsket af Gud, bare fordi jeg er til. Gud er tilstede lige fuldt i lidelsen og i glæden. Blankslidte ord, der svævende uden krop kan synes tomme og kraftesløse. Men hvis vi tør at give ordene kroppen som klangbund, i en danse-cirkel, i kirkens rum, så kan det ske, at ordene genrejses i hele deres fylde og skaber en virkelig erfaring af opstandelse. Midt i en almindelig menneskekrop, der danser.

Litteratur

Hellstein, Laura. 2016. "Dance in the Early Church. Sources and restrictions". *Approaching Religion*. Vol. 6, No. 2 December 2016

Hellstein, Laura. 2019. *Dancing through the bone and marrow of Theology and Art*. 2019 Kommende ph.d. afhandling ved Åbo Akademi Universitet

Langer, Susanne K. 1953. "Virtual Power and The Magic Circle". I: *What is dance? Readings in Theory and Criticism*. Udg. af Roger Copeland & Marshall Cohen. 1983. Oxford University Press

Larsen, Steen Nepper. 2004. At flyde du af sig selv for at blive en del af noget større. Interview med Mihaly Csikszentmihalyi. *Asterisk*. 16 2004

Luther, Martin. *Kirkepostillen*. Bind 2 Helligtrekonger til pinse. Udg. af Finn Andersen. 2018.

Books on demand

Lyng, Jens From. "Ansatte i folkekirken dansede skabelsen: Evangeliet skal have krop". *Kristeligt Dagblad*. 2. juni 2018

Sachs, Curt. 1963. *World History of the Dance*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.

Van der Leeuw, Gerardus. 1963. *Sacred and profane beauty. The Holy in Art*. London: Weidenfels and Nicolson